

Z kalendára výročí

(v druhom polroku 2018)

(6 medailónov významných kresťanských osobností)

(zostavil *Dušan Jedinák*)

Topoľčany
MMXVIII

Predhovor

Hľadáme nové možnosti ako výraznejšie upozorniť na kresťanské hodnoty a kultúru. Ponúkame polročný kalendár, ktorý pripomína 6 osobností kresťanského kultúrneho života, majúcich v príslušnom mesiaci druhého polroka 2018 okrúhle (deliteľné piatimi) výročie narodenia alebo úmrtia:

KRESA

BERNARD z Clairvaux

Michael NOVAK

CARRETTO

KAREL IV. Luxemburský

BOLZANO

Úvod

Jednou z príjemných príležitostí tohto roku by mohlo byť ďalšie rozvíjanie dialógu medzi všeobecnou kultúrou a kresťanskou vierou prostredníctvom poznávania a prezentácie hodnôt i tvorcov kresťanského umenia a kultúry. Najdôležitejšie možno bude, aby sme sa kresťanmi nielen nazývali, ale nimi aj boli celým svojím životom.

• **Podstatou kresťanstva je láska** (Pavol VI.).

- *Nemusíte vytyčovať presnú hranicu medzi tým, čo je hriešne a čo je ešte prijateľné. Vzhliadnite ku Kristovi a odoprite si všetko, nech je to už čokoľvek, o čom si myslíte, že by bol rád, aby ste sa toho vzdali. Ak veľa milujete, nemusíte počítať ani merať* (J.H. Newman).
- *Tradícia je včerajší pokrok. Pokrok je zajtrašia tradícia. Ide o to nehniť, ale dozrievať. Dozrievať, to znamená integrovať, to znamená prehĺbiť, to znamená vytríbiť to, čo bolo povedané pred nami* (Jean Guilton).

Ponúkame stručný výber z diela kresťanov...

Jakub KRESA (19.7.1648–28.7.1715)

Otvorili sme knihu *Analysis speciosa trigonometriae sphericae ...*, ktorá vyšla v Prahe roku 1720, a zistili sme, že spomínaná publikácia je posmrtným prepisom diela, ktorého autorom je Jakub Kresa, jezuitský profesor teológie i matematiky. Spis obsahuje 356 strán a je rozdelený do troch kníh. V prvej sú uvedené algebraické operácie s mnohočlenmi a zlomkami, výklad o aritmetickej a geometrickej postupnosti i problematika finančnej matematiky. Druhá kniha obsahuje vzťahy rovinnnej trigonometrie, 38 všeobecne (s písmenami) vyriešených úloh. Problematika sférickej trigonometrie s úlohami motivovanými a formulovanými astronómiou sú obsahom tretej časti spomínanej publikácie. Zaujímavým faktom je aj to, že Kresa v knihe cituje aj anglických matematikov a ich publikácie. Ako jeden z prvých matematikov používal na vyjadrenie vzorcov algebraickú symboliku.

Jakub Kresa pochádzal z roľníckej rodiny od Prostějova. Navštevoval jezuitské gymnázium v Brne. Študoval tak ľahko, že ho obdivovali nielen jeho spolužiaci, ale i učitelia. Medzi jezuitov bol prijatý (1667) zložením rádových sľubov, stal sa kňazom (1680). V štúdiu pokračoval na pražskej filozofickej fakulte (1670–1673). Záverečné dišputácie vykonal z filozofie a matematiky. Po krátkom pôsobení na gymnáziu v Litoměřiciach sa vrátil do Prahy a pokračoval v štúdiu teológie (1675–1680). Doktorát filozofie získal v Olomouci (1681).

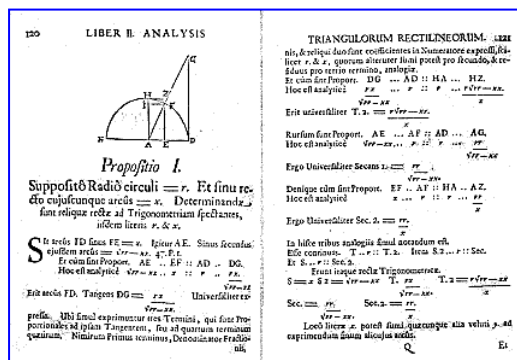
Po krátkom pobyte v Telči sa stal profesorom hebrejčiny na univerzite v Olomouci, neskôr prednášal aj matematiku.

V školskom roku 1685–1686 bol profesorom matematiky v pražskom Klementinu a zaslúžil sa aj o lepšie vybavenie Matematickej sály. Kresa s obdivuhodnou ľahkosťou počas svojho života zvládol jedenásť jazykov (češtinu, nemčinu, latinčinu, gréčtinu, hebrejčinu, taliančinu, francúzštinu, španielčinu, portugálčinu, angličtinu a katalánčinu).

V roku 1686 prijal pozvanie do Španielska. Prednášal matematiku v Madride i na kráľovskej námornej škole v Cadize. Napísal prácu *Theses mathematicae defendidas...* (1688), ktorá obsahuje najmä aritmetiku, zlomky a logaritmy, trigonometriu rovinnú i sférickú, astronómiu, algebru. Preložil do španielčiny aj časť Euklidových *Základov* (knihy 1- 6, 11,

12). Španieli mali k nemu takú dôveru, že skôr než vydali nejaký matematický spis, tak mu ho dali posúdiť. Najmä za preklad Euklidových *Základov* ho v Španielsku nazývali „Euklid Západu“ (Euclides Hesperiare). Jakub Kresa je autorom učebnice aritmetiky *Arithmetica Tyro-Brunensis curiosa varietate...* (Praha 1715). Stal sa pravdepodobne najuznávanejším českým matematikom pred rokom 1740.

Po smrti kráľa Karola II. Španielskeho sa Kresa vrátil do Prahy (1701), stal sa profesorom teológie. Pôsobil aj ako svedník Karola Habsburského, doprevádzal ho nielen v Španielsku a Portugalsku, ale aj na cestách po strednej Európe, Holandsku i Anglicku. Po desiatich rokoch služby u dvora sa vrátil do vlasti. Jeho mumifikované telo sa nachádza v krypte jezuitskeho kostola v Brne.

BERNARD z Clairvaux

(1090/91 – 20. 8. 1153)

Bol podmanivou osobnosťou, reformátorom mníšskeho života, chýrnym kazateľom, duchovným spisovateľom, vášnivým obrancom pravovernosti a cirkevnej jednoty. Vedel, že pokora je začiatkom všetkého poznania pravdy. V pokore sa utíšia všetky záujmy ľudského ega a človek sa otvorí pre objektívnejšiu pravdu. Na tejto ceste rozlišoval tri stupne: *consideratio*, kde človek zbiera a hľadá, *contemplatio*, v ktorej človek v dôverčivej odovzdanosti a nazeraní zmocňuje sa pravdy a *extázu*. Komunikoval s pápežmi, cisármi, kniežatami rehoľnými bratmi. Stotožnil Európu a kresťanstvo

v jednej veľkej akcii a svojou diplomatickou obratnosťou a rečníckym umením sa výrazne pričínil o uskutočnenie Druhej krížiackej výpravy [1147-1149; r. 1145 bol zvolený za pápeža Eugen III.

(žiak Bernarda z Clairvaux), ktorý sa, po dohode s francúzskym kráľom Ľudovítom VII. rozhodol vyhlásiť výpravu na obranu Božieho hrobu).

Reformátor Bernard napísal aj pojednania *Stupne pokory a pýchy*, *Ako milovať Boha*, *Milosť a slobodná vôľa*. Zostalo po ňom asi 700 mníchov a 60 nových kláštorov. *Bernardov život zostáva príkladom kresťanského ideálu, uskutočneného v duchu naprostej služby a sebaobetovania, bez egoizmu a prejavov osobnej moci. Ťažkostiam zápasu, ktorým musel čeliť pre svoj temperament, a pokora, s ktorou uznával svoje vlastné slabosti, by nemali zostať nedocenené (P. Zerbi). Pre Bernarda totiž opravdivé poznanie Boha spočíva v osobnej, hlboké skúsenosti s Ježišom Kristom a jeho láskou (Benedikt XVI.).*

Z myšlienok

Malo by sa pokračovať v hľadaní trojjediného Boha, ktorý ešte stále nie je dostatočne hľadaný, no možno ho bude lepšie hľadať a ľahšie nájsť prostredníctvom modlitby ako diskusiou.

Boh je len vtedy úplne spoznávaný, ak je bez výhrad milovaný... askéza je len prostriedkom: cieľom je láska.

Ježiš je medom v ústach, piesňou v ušiach, jasotom v srdci...

- ❖ *Márne reči zmiznú ako slama, ale Božie slovo bude trvať navždy... Nič nie je nemožné tomu, kto verí, nič nie je ťažké tomu, kto miluje.*
- ❖ *Bohatstvo sa zhromažďuje s námahou, zachováva sa s nepokojom a stráca sa s bolesťou... Keď chceš robiť dobro druhým, musíš byť dobrý sám k sebe.*
- ❖ *Nevydávaj sa stále napospas činnosti, ale venuj medzitým kúsok svojho srdca a času aj uvažovaniu.*
- ❖ *Boh mi nedal inú útechu než vidieť vo vás jeho žijúci chrám, pokiaľ sa plnšie neprejaví vo svojej sláve.*

Božia vôľa je, aby ste sa stali svätí...

Michael NOVAK (9.9.1933–17.2.2017)

Moji predkovia boli nevoľníci, robotujúci pre šľachticu, ktorý žil na Spišskom hrade... Všetci štyria moji starí rodičia sa narodili na Slovensku, prisťahovali sa do Ameriky v dobe, keď boli ešte veľmi mladí.

Americký filozof, diplomat a teológ je pokladaný za jedného z najvplyvnejších náboženských mysliteľov 20. storočia. Pôsobil a prednášal na prestížnych univerzitách. Zastával významné diplomatické funkcie v medzinárodných inštitúciách. Za vedeckú a publikačnú činnosť získal (1994) aj Templetonovu cenu. Je autorom asi 25 publikácií v oblasti filozofie, sociológie, ekonomiky, etiky

a politiky kapitalizmu. Vo svojich dielach sa priekopníckym spôsobom venoval otázkam demokracie a jej vzťahu k ekonomike, etike, viere a cirkvi. Osobitný dôraz kládol na subsidiaritu a na kreatívnu aktivitu ľudskej osoby na základe jej slobody a pracovnosti. Napísal: *Otvorená Cirkev*, 1964; *Duch demokratického kapitalizmu*, 1982; *Proč jsem katolíkem*, 1983; *Katolícka etika a duch kapitalizmu*, 1993.

Z myšlienok

- ❖ *Demokratický kapitalizmus nie je ani božie kráľovstvo, ani bez hriechu. Ale všetky ostatné známe systémy politickej ekonómie sú horšie. V tomto veľmi opovrhovanom systéme leží naša nádej na uľahčenie chudoby a na odstránenie utláčateľského tyranstva, možno naša posledná, najlepšia nádej.*
- ❖ *Tajomstvo demokracie je hľadanie kompromisu a efektívnej spolupráce. Vo viacstranovom, pluralistickom systéme nemôžete súhlasiť so všetkými, sú tam rozdiely. A nikto nemôže mať všetko, čo chce. Každý môže mať trošku zo svojich najdôležitejších priorit.*

V demokracii a kapitalizme človek musí vedieť niesť riziko, byť zodpovedný, iniciatívny. Vedieť, že to, čo chce dosiahnuť, sa bez jeho pričinenia neudeje. Naučiť sa týmto zručnostiam chce veľké duševné úsilie.

Je rozdiel medzi slobodou a svojvôľou. Svojvôľa znamená robiť si, čo sa človeku zachce. To nie je sloboda. Sloboda je robiť to, čo by človek mal. Jedine ľudské bytosti majú povinnosti.

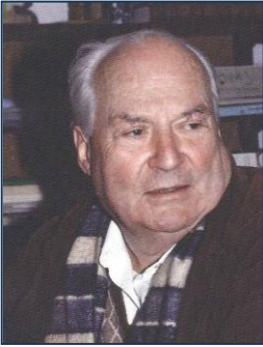
- ❖ *Ľudia, ktorí majú skúsenosti so svetom, jeho ťažkosťami, s chorobami, so smrťou a podobne, majú tendenciu byť viac v kontakte s realitou. Nestáva sa to každému vzdelanému ale mnohí pripisujú menší význam skúsenosti a väčší význam teórii. Preto americká demokracia vždy preferovala ľudí so zdravým sedliackym rozumom oproti intelektuálom.*

- ✚ *Odstraňovaním vitality súdržnej a samosprávnej občianskej spoločnosti štát sociálnej pomoci redukuje oblasť zodpovednosti za osobné skutky... je spôsobený aj úpadok osobnej zodpovednosti, pracovných návykov a morálnej vážnosti. Strácajú sa tiež zdravé návyky, jednoduché cnosti ako umiernenosť, láskavosť a osobná spoľahlivosť vyzerajú ako staromódne a ľudia so silným charakterom sú vytláčaní tými, ktorí žiadny charakter nikdy nemali... Projekt samosprávy má buď morálne základy, alebo nie je možný. Ak sa na tom zhodneme, musíme preskúmať morálnu dimenziu slobody.*

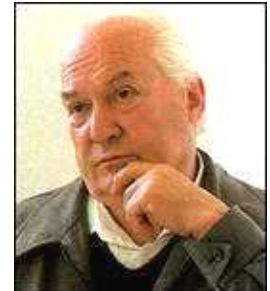
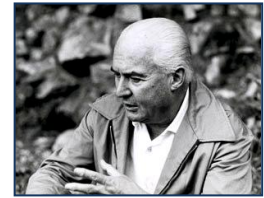

Carlo CARRETTO

(2.4.1910 – 4.10.1988)

Bol organizátorom apoštolátu medzi talianskou mládežou, neskôr odišiel do púšte. Stal sa svedkom pre autentické kresťanstvo. Jeho knihy (napr. *Listy z púšte*, *Lebo si mi Otcom*, *Len láska zaváži*, *Na stopách Boha*) preložili do desiatok svetových jazykov. Ukazoval cestu k Bohu džungľou prešpekulovaného ľudského života. *Vlastnými rukami som ohmatal celú svoju neschopnosť a biedu. A to bola milosť.*

Z myšlienok

- + *Láska je syntézou kontemplácie a činu, je vláknom spájajúcim nebo so zemou, človeka s Bohom.*
 - + *Boh našiel spoločného menovateľa, aby bol ku každému z nás spravodlivý. Tým menovateľom je schopnosť lásky, v ktorej sa všetci stávame rovnakí.*
 - + *Sme stvorení pre lásku; problémom je iba určiť predmet a spôsob lásky.*
 - + *Bolesť očisťuje lásku, robí ju skutočnou, pravou, čistou a navyše odstraňuje všetko, čo láskou nie je.*
 - + *Na svete je všetko problematické okrem lásky. Kto ju prežíva, zbavuje sa problémov.*
 - + *Láska ospravedlňuje naše, často protirečivé, skutky. Láska je naplnením zákona.*
 - + *Láska, ktorou je Boh v nás, vám ukáže cestu, po ktorej treba ísť... V láske objavíš svoju cestu; v láske nájdeš odpoveď a v láske nájdeš pokoj.*
 - + *Je veľmi ťažké bezvýhradne veriť, že je to naozaj Boh, kto ovplyvňuje beh sveta. Býva to najčastejšia a zhrýzajúca pochybnosť, ktorá sa nás zmocňuje na zemi.*
 - + *Boh, ktorý miluje svoje dieťa, keď vidí, že niekto alebo niečo ho zasiahlo, má toľko fantázie, že vie pretvoriť zlo na dobro, nečinnosť na kontempláciu, bolestný výkrik na modlitbu, bolesť na úkon lásky... Účinný spôsob, ako nás zastaviť, je bolesť a on vie, ako ňou narábať.*
 - + *Čoho sa mám obávať, ak všetko riadi a udržuje Boh?... Obdivuhodný je Boh, ktorý si vie poslúžiť nami biednymi a nehodnými...*
 - + *... buď ako drobný milujúci bod pred Bohom lásky... byť v práci malí a chudobní, vo vyhnanstve zasa trpezliví, v živote pokorní a nenápadní, v ťažkých skúškach odvážni, v modlitbe verní a v láske vrúcní... Ak je Boh mojím Otcom, môžem pokojne a spokojne žiť. Som poistený na život i na smrť, na čas i večnosť.*
 - + *Nie sme trestaní za naše skutky, ale sme trestaní našimi skutkami. Tak, ako sme nimi i odmeňovaní.*
 - + *Či kľáčiš na piesku púšte a rozjímaš, či stojíš za školskou katedrou, akú hodnotu by malo to všetko, ak by si nekonal v súlade s Božou vôľou?*
 - + *Niet presvedčivosti, lebo chýba život; niet živosti, lebo chýba príklad; niet príkladu, lebo miesto viery a lásky nastúpili prázdne slová.*
- + **Jestvuje čosi väčšie ako tvoje skutky: modlitba; jestvuje sila účinnejšia ako tvoje slovo: láska.**

Karel IV. Luxemburský (14. 5. 1316 – 29. 11. 1378)

Narodil sa i zomrel v Prahe. Jeho otcom bol kráľ Ján Luxemburský a matkou Česka Eliška Přemyslovna. Vzdelával sa vo Francúzsku, do Čiech sa vrátil (1333). Bulou Klementa VI. (1344) bolo na jeho podnet povýšené pražské biskupstvo na arcibiskupstvo s právom korunovať českých kráľov. Ako český kráľ (1346) a rímsky cisár (1355) preniesol kultúrne a správne stredisko ríše do Čiech. Založil *studium generale Pragense* pražskú univerzitu (7. 4. 1348), hrad Karlštejn i Nové Mesto pražské. Nechal postaviť kamenný most cez Vltavu (1357) a začal stavať chrám. Sv. Víta (1344). Hovoril piatimi jazykmi, bol trpezlivý diplomat. Dokázal spájať praktické ciele s univerzálnymi ideálmi. Chcel byť spravodlivý vládca i svetskou hlavou kresťanstva. Ustanovil základný zákonník (Zlatá bula Karola IV.) pre celú Svätú ríšu rímsku. Svoje životné úsilie vyložil v autobiografickom diele *Vita Karoli Quarti* (1346).

Z myšlienok

- ✦ *Na veľkonočnú nedeľu, ktorá bola na tretí deň po mojom príchode, bola otrávená moja družina, a ja vďaka božej milosti bol som ochránený a unikol som otráveniu, pretože bola veľká omša, ktorá trvala veľmi dlho, a ja som pri nej prijímal; preto som ani nechcel jesť pred omšou (v Taliansku 1331).*
- ✦ *Aby sa nemuseli naši verní obyvatelia kráľovstva, ktorí bez prestania túžia po plodoch poznania, doprosovať almužnu v cudzích krajinách, ale aby nachádzali v kráľovstve stôl pripravený pre pohostenie...*
- ✦ *A keď pak človek na tomto svete tak hľadá nálezne zákon boží, v němžto jakož dříve řečeno jest, mnoho dobrého, čistého, světlého a nepoškrvněného, protož dostojně mōž přirovnán býti k onomu drahému kameni, jenž človek onen nalezl, i šel a prodal všechno, což měl, a koupil je...*
- ✦ *... do spoločenstva s nami uvádza to, že máme ten istý ušľachtilý jazyk slovanský...*

✦ ***Bud' múdry a never, že iba ozbrojenou mocou povzniesli naši otcovia štát z nepatrnosti k veľkosti.***

Bernard BOLZANO

(5.10.1781 – 18.12.1848)

Profesor pražskej univerzity, jeden z najprenikavejších mysliteľov 19. storočia v Čechách, ukázal nové možnosti pre zosúladenie pojmovej usporiadanosti so skutočnými formami pravdy vo svete. Zapísal sa do kultúrnych dejín ako významný matematik, logik, filozof i sociálny mysliteľ. Stal sa príkladom zosúladenia korektného vedeckého záujmu s ušľachtilou ľudskosťou mravnej autority. Ako nezabudnuteľná učiteľská osobnosť viedol študentov ku kritickému a nezaujatému mysleniu, k odvahe pre slobodné vyjadrovanie vlastných názorov a správne argumentovanie. V *Paradoxoch nekonečna* vystihol niektoré zásadné

myšlienky matematickej teórie množín. Medzi prvými pochopil význam aktuálneho nekonečna v matematike. V oblasti sémantickej logiky v práci *Vedoslovie* kriticky a originálne zameral svoju pozornosť na precízne definovanie základných pojmov rôznych vedných odborov. Podal originálny dôkaz, že je najmenej jedna objektívna pravda (dá sa ukázať, že potom ich je aj nekonečne veľa), pretože opačné tvrdenie je vnútorne (logicky) sporné. Pozoruhodným spôsobom predvídal celý rad zásadných problémov modernej formálnej logiky a teórie vedy. Svoje utopické predstavy o riadení spoločnosti zverejnil v práci *O najlepšom štáte*, ktorá je odrazom ideí o všeobecnom blahu ako najvyššom mravnom zákone. Vždy sa snažil zabrániť zlu a trápeniu, chcel spoluprácu rozumu a moci. Zdôrazňoval úlohu celoživotného štúdia, lebo vzdelanie považoval za nástroj formovania intelektu: Bol človekom ušľachtilým, svoje presvedčenie vedecké i humanistické nielen hlásal, ale aj žil.

Z myšlienok

- *Byť šťastný a iných obšťastňovať – to je pravé poslanie človeka.*
- *Zo všetkých možných spôsobov jednania vyber vždy ten, ktorý po uvážení všetkých dôsledkov najviac prispeje k blahu celku.*
- *Omnoho viac ako o šírenie užitočných pravd sa musíme usilovať o to, aby sa cvičením u ľudí rozvinula schopnosť úsudku... musíme ich naučiť samostatne rozpoznávať nesprávne úsudky.*
- *Musíme byť rozhodní. Priľnúť k pravde, k dobrej veci ľudstva, a nie sa chcieť zapáčiť nejakej strane, nejakej ľudskej stolici.*
- *Odvahu potrebuje aj učiteľ, pretože pravá osveta vždy naráža na odpor; v každej krajine sa nájdú ľudia, pre ktorých je čistá pravda soľou v očiach.*
- *Priznajme sa pred celým svetom, že potrebujeme lásku, milovať a byť milovaní. Nehanbime sa za to, že sme ľudia!*
- *Nič nemôže zabrániť tomu, aby sme neodvodili z najpravdivejších tvrdení, ak ich spojíme s nepravdivými predpokladmi – najzvrátenejšie a najhanebnejšie závery.*
- *Pravá veselosť nielenže neuberá z dôstojnosti ľudskej, ale je aj podstatnou podmienkou jej dokonalosti.*
- *Príde doba, keď budú ľudia pociťovať k vojne, k tejto nezmyselnej túžbe dokázať svoju pravdu mečom, rovnako všeobecný odpor, aký teraz pociťujú k súboju.*
- *Viera nás nezbavuje povinnosti používať vlastný rozum a naopak.*
- *Cenil som si na matematike len to, že je súčasne filozofiou.*

- ❖ *Ak kladieme svoj kameň k ostatným, pomáhame stavať svet.*
 - ❖ *Ak máme dávať lásku, musíme začať obetou.*
 - ❖ *Ak prijímaš utrpenie – rastieš.*
 - ❖ *Ak dávaš, nič nestrácaš.*
 - ❖ *To, čo máš, sa tým naopak rozmnožuje.*
- ❖ *Ak je človek uzavretý do seba, stáva sa chudobným.*
- ❖ *Ak sa má človek oslobodiť, najcennejšie je naučiť ho to, aby sa sám ovládal.*
- ❖ *Ak sa jedinec nadchne svojou vlastnou dôležitosťou, cesta sa hneď zmení na múr.*

A. de Saint-Exupéry
(29.6.1900–31.7.1944)